

IN MEMORIAM

DR. MUHAMED ŽDRALOVIĆ
(1944-2007)

Dvadeset prvog novembra 2007. godine umro je u Zagrebu dr. Muhamed Ždralović, dugogodišnji rukovoditelj Orijentalne zbirke Arhiva Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti.

Muhamed Ždralović je rođen u Ždralovićima kod Bugojna 8. 1. 1944. godine. Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu je završio 1963. godine i potom se upisao na studij orijentalne filologije (arapski i turski jezik) Filološkog fakulteta u Beogradu. Diplomirao je 1968., a 1970. se zaposlio u Orijentalnoj zbirci Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Potom je na istom fakultetu upisao postdiplomski studij koji je završio odbranom magistarskog rada 1972. godine. Naslov magistarskog rada mu je bio *Arapski masdari i participi u turskim sastavljenim glagolima*. Nakon toga je prišao izradi doktorske disertacije koju je odbranio 1980. godine. Tema njegova doktorskog rada bila je *Bosansko-hercegovački prepisivači djela u arabičkim rukopisima*, a objavljena je u dva toma u izdanju "Svjetlosti" i njene ugledne Biblioteke Kulturno nasljeđe Bosne i Hercegovine (Sarajevo, 1988).

Ždralović je uočio da se prepisivačima ne pridaje dovoljna pažnja, a oni su u vrijeme prije štampe "umnožavali" knjigu i činili je dostupnom makar malobrojnom čitateljstvu.

Posebnu temu je predstavljalo naslovljavanje rukopisnih djela. Ovoj temi je posvetio rad "Naslovi djela u arabičkim rukopisima i njihova interpretacija u literaturi" (*Prilozi za orijentalnu filologiju* 39/1989, Sarajevo 1990., str. 135-152). Ždralović zaključuje da su rukopisi imali tri vrste naslova: radni, završni i upotrebni. Radne i završne su davali autori, a upotrebne prepisivači i korisnici rukopisa.

Gotovo sav znanstveni rad dr. Muhameda Ždralovića vezan je uz mukotrпно iščitavanje rukopisnih marginalija i zabilješki i kolofona u čemu je pronalazio izvanredno zanimljivu i korisnu građu za rekonstruiranje kulturne povijesti Bosne i Hercegovine. Naime, zagrebačka zbirka orijentalnih rukopisa na kojoj je radio Ždralović nakon Alekseja Olesnickog i Sulejmana Bajraktarevića, s obzirom na svoje porijeklo, ima veoma veliki broj izuzetno vrijednih rukopisa. Ždralovića su naročito

zanimali prepisivači djela, pa je nastavio sistematski prikupljati podatke o njima, napisavši i treću knjigu o prepisivačima koja nažalost za autorova života nije publicirana što je, prije svega, velika šteta za našu znanost.

Istraživanja rukopisa prije svega onih u zbirci u kojoj je radio, ali i drugdje, dala su Ždraloviću ideju da promišlja o sudbini knjige, napose rukopisne, u ovim našim krajevima. Tako je istražio i zaključio da među 7600 arabičkih rukopisa što se nalaze u Mostaru, Sarajevu i Zagrebu ima 350 prijepisa Birgivijevog djela. Ovaj poznati teolog XVI stoljeća čija su djela bila nezaobilazna literatura u privatnim i javnim bibliotekama, zaključuje Ždralović, bio je najautoritativniji teolog gotovo cjelokupnog trajanja osmanske vlasti u našim krajevima. O ovome Muhamed Ždralović piše u radu “Bergivi u Bosni i Hrvatskoj”, objavljenom u zborniku *Trava od srca – Hrvatske Indije II* (Zagreb, 2000., str. 207-229). Iste tematike je i rad “Djela Ali-dede Mostarca u rukopisima Orijentalne zbirke Arhiva JAZU”, objavljen u časopisu *Hercegovina* (br. 6, Mostar, 1987., str. 117-133). Ali-dede Bošnjak Mostarac, naš poznati pisac na arapskom jeziku (i manje na turskom) bio je dosta prepisivan i čitan u našim krajevima pa su neki rukopisi dospjeli i do Arhiva HAZU (tada JAZU) u Zagrebu, o čemu piše dr. Muhamed Ždralović.

Za istraživače orijentalnih rukopisa posebno su inspirativni kodeksi raznovrsnog sadržaja – medžmue. Neke od njih je opisao i Ždralović. Tako je predstavio medžmuu Abdulkerima, tešanjskog kadije iz XIX stoljeća u radu “Medžmua Abdulkerima, tešanjskog kadije iz XIX stoljeća” (*Anali Gazi Husrev-begove biblioteke V-VI*, Sarajevo, 1978., str. 165-180), a u radu “Donjovakufska medžmua” (*Prilozi za orijentalnu filologiju 55/2005*, Sarajevo, 2006., str. 147-176) predstavio je sadržaj ove izvanredno zanimljive medžmue, koja pored privatnih bilježaka o članovima obitelji kojima je pripadala sadrži i vrlo vrijednu književnu građu (banjalučku, budimsku i zvorničku turkiju). Ovu medžmuu, kao i druge rukopise koji su se nalazili u privatnoj knjižnici u Donjem Vakufu, spomenuo je i u radu “Privatna knjižnica u Donjem Vakufu s početka 19. stoljeća” (*Behar XIV*, Zagreb, 2005., br. 74-75, str. 54-58).

Posebnu pažnju dr. Ždralović je posvećivao alhamijado literaturi koju on naziva adžamijska literatura. Tako je pisao o našem alhamiado piscu i pjesniku Ilhamiji u radu “Abdulvehab ibni Abdulvehab Žepčevi – Bosnevi (Ilhamija)” (*Anali Gazi Husrev-begove biblioteke V-VI*, Sarajevo, 1978., str. 127-144), a o ovoj literaturi općenito pisao je u radu “Adžamijska literatura u rukopisima Orijentalne zbirke

Arhiva Jugoslavenske akademije” (*Filologija* 11, Zagreb, 1982-83, str. 251-269).

Dugo vremena je dr. Muhamed Ždralović radio na obradi rukopisa iz Arhiva HAZU pripremajući prvi svezak kataloga arapskih rukopisa koji nažalost nije uspio okončati i za života vidjeti rezultat toga svoga rada. Međutim, čitajući rukopisna djela i zanimajući se posebno za prepisivače otkrio je više vrlo zanimljivih kolofona koje je povremeno prevodio i priređivao za štampu. Nekoliko ovih dešifriranih i prevedenih kolofona koji dosta govore o povijesti rukopisne knjige kod nas objavio je u glasilu Bošnjačke zajednice kulture Hrvatske *Behar*, kojeg je i uređivao zadnjih godina života (2001-2007).

Pored svih ovih aktivnosti vezanih za rad na rukopisima, Muhamed Ždralović je godinu i pol radio kao stručni prevoditelj za arapski jezik u Libiji u okviru ekspertne grupe Savezne direkcije za robni promet – Beograd (mart 1984. – decembar 1985.). Od jula 1993. do jula 1997. obavljao je dužnost savjetnika u ambasadi Republike Hrvatske u Kairu. Po povratku je predavao u zagrebačkoj Medresi “Dr. Ahmed Smajlović”, a zadnjih godina i na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, gdje je predavao predmet *Islamska civilizacija*. Bio je predavač i na interdisciplinarnom postdiplomskom studiju u Dubrovniku, vanjski predavač na Teološkom fakultetu Josip Vlačić-Ilirik (kolegij: islam – povijest i nauk).

Posljednja knjiga na kojoj je Ždralović radio, a koju smo držali u rukama, nosi naslov *Turska kuća – Casa turca u Rijeci*. Muhamed Ždralović je sa ove kuće pročitao, transliterirao, transkribirao i preveo arapske natpise koji se nalaze na svakoj od strana kuće i kao koautor doprinio uspjehu ovog zanimljivog izdanja (Rijeka, 2007.).

Nažalost, iza Muhameda Ždralovića je ostalo dosta nedovršenih projekata, prije svih katalog arapskih rukopisa Arhiva HAZU. Neumitna i prerana smrt otrgla ga je od radnog stola i katedre u vrijeme kad je bio spreman podariti studentima svoje veliko iskustvo rada na rukopisima, ali i dovršiti svoje brojne znanstvene radove.

Fehim Nametak